

REPERE ÎN FORMAREA LA COPIII PREȘCOLAR
A COMPETENȚEI DE RECEPTARE A UNUI MESAJ

MILESTONES IN THE TRAINING OF PRE-SCHOOL CHILDREN'S
ABILITY TO RECEIVE A MESSAGE

NADEJDA Baraliuc

Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău,
dr., MOLDOVA

E-mail: baraliuc.nadejda@upsc.md
ORCID iD: 0000-0001-7478-9583

CZU: 373.2.02

DOI: 10.46727/c.cv-2023.p178-182

Rezumat

Articolul analizează perspectivele de îmbunătățire a competenței de receptare a indivizilor, punând un accent deosebit pe considerentele complexe cu care se confruntă educatorii în selectarea strategiilor pedagogice menite să stimuleze receptivitatea. Autorul elucidează etapele meticuloase implicate în orchestrarea activităților de limbaj și comunicare în contextul educației în grădiniță și propune oportunități pentru stabilirea unui mediu ideal care să alimenteze capacitatea de receptare a mesajelor. Acest mediu este conceput pentru a-i încuraja pe micii elevi să disecă elementele constitutive ale unui anumit mesaj.

Articolul subliniază faptul că actul de citire, narațiune și, ulterior, recapitularea unei narațiuni sau a unei poezii, executat de către cadrele didactice, joacă un rol esențial în cultivarea competenței legate de receptarea mesajului. Astfel de practici pedagogice contribuie în mod semnificativ la dezvoltarea și perfecționarea acestei competențe vitale în rândul cursanților.

Cuvinte cheie: preșcolar, competență, competență de receptare, mesaj, operă literar-artistică, cunoștințe, capacități, atitudini.

Abstract

The article delves into the prospects of enhancing the receptive competence in individuals, with particular emphasis on the intricate considerations that confront educators in the selection of pedagogical strategies aimed at fostering receptivity. The author elucidates the meticulous stages involved in orchestrating language and communication activities within the context of kindergarten education and propounds opportunities for establishing an ideal milieu that nurtures the capacity for message reception. This environment is designed to encourage young learners to dissect the constituent elements of a given message.

The article underscores that the act of reading, narrating, and subsequently recapitulating a narrative or poem, executed by the teaching faculty, plays a pivotal role in the cultivation of the competence related to message reception. Such pedagogical practices significantly contribute to the development and refinement of this vital skill among learners.

Keywords: preschool, competence, reception competence, message, literary-artistic work, knowledge, capacities, attitudes.

Deoarece comunicarea constă în raportarea la celălalt, la ceea ce comunică persoana și a modului în care se realizează această transmite informația, îi învață pe copii să-și formeze și exerseze situații de receptare și de ascultare activă. Este și mai necesar să se exerseze mecanismul de decodare a mesajului prin ascultare activă și de a răspunde la mesaje. Pentru a descifra intenția comunicativă a vorbitorului.

Competența de receptare, la preșcolarii, antrenează două sau mai multe persoane, este orientată la realizarea obiectivelor de educație literar-artistică și reprezintă o activitate de interacțiune și sintetizare a *cunoștințelor-capacităților-atitudinilor* acestora.

Curiozitatea vii și permanente, care însoțește satisfacerea trebuinței de cunoaștere, constă în faptul că copilul trebuie să dispună de procese, funcții, însușiri și capacități psihice care să-i permită „a lua în stăpânire” noile obiecte și fenomene. Ca urmare, „*procesele senzorial-perceptive ar trebui să suporte un șir de transformări, să se cizeleze și modeleze, să se perfecționeze în conformitate cu noile schimbări. Sensibilitatea copilului se adâncește și se restructurează. Astfel, sensibilitatea vizuală și cea auditivă trec pe prim-plan, ele fiind cele care captează prioritar informațiile*”. [4, p. 81-83]

Legătura dintre receptivitate și dezvoltarea limbajului a fost studiată de Tatiana Slama-Cazacu, care menționează că „perceperea limbajului este un act de receptare *interpretativă*, din care nu pot lipsi operațiile de gândire”. Receptarea este un *act total*, care se referă în general *la context*, dar cu atât mai mult se găsește în comunicarea orală sprijinită contextual în însăși situația din jur. Cristalizarea în vorbire a contactului direct dintre vorbitor și auditor, *raportarea* la situație, apelul la tot ce este în jur, deci și *la însăși persoana concretă a emițătorului* sau a receptorului, care servesc nu numai drept „actori” ai comunicării, dar și drept „obiecte”, instrumente ale comunicării, sunt utilizate în expresie sau în receptarea comunicării. Un rol important în comunicare se acordă și mijloacelor nonverbale: mimica și gestul ca modalitate de sporire a capacității de receptare a textului artistic. [5, p. 110]

Etape importante în dezvoltarea activităților de limbaj și comunicare în grădiniță sunt:

- Crearea condiții optime pentru receptarea mesajelor prin reducerea influenței factorilor de interferență:
 - ✓ selectarea celui mai potrivit canal de transmitere a mesajelor pentru a facilita recepția mesajului de către preșcolari și pentru a promova participarea activă a copiilor la receptarea și decodarea mesajelor;
 - ✓ în acest sens, pot fi realizat jocul de alternare a sonorității mai puternice sau mai slabe în înregistrările audio care permite copiilor să alterneze sunetele, poate fi folosită vorbire în șoaptă într-o conversație alterată cu vorbirea normală sau pronunțând incomplet unele cuvinte sau propoziții, copii sunt puși în situația de a reconstitui ce lipsește sau ce nu auzit, astfel stimulăm receptarea și decodificarea mesajelor etc.;
- Favorizarea descompunerii, de către copii, a elementelor componente ale mesajului:
 - ✓ este necesar să se reducă frecvența pronunțării unor cuvinte și expresii respectiv asocierea verbalului cu nonverbalului, și asocieri cu obiectele și ființele la care se referă

- mesajul, copilul începe să stabilească relații între fenomene, se constată dorința foarte puternică de a-și afirma propria valoare. „Copilul consideră că tot ceea ce face el singur este mai frumos decât ceea ce a fost făcut de oricare altul”, afirmă Ch. Bühler [2, p. 4].;
- ✓ este firesc, când se vorbește cu copiii preșcolari, se atrage atenția asupra importanței actualizării, prin exerciții și jocuri, a perechilor de paronime, care servesc la identificarea fonemelor și a sunetelor cu o anumită funcție, având imaginile corespunzătoare: (*câine – pâine, mare – sare, car – var – sar*), „*Sar să car var*”, „*De pe masă, sus pe casă*”, „*Mac în sac pentru gânsac*”, „E făină sau găină?”; [5, p. 110]
 - ✓ aplicarea valențelor metodei fonetice, analitico-sintetice, incluzând evidențierea propozițiilor dintr-un context comunicativ, a cuvintelor dintr-o propoziție, a silabelor dintr-un cuvânt, a sunetelor dintr-o silabă, secvențe urmate de procesul invers, al integrării elementelor superioare în plan structural, sunet, silabă, cuvânt, propoziție.
- Exersarea auzului fin, a atenției și capacității de concentrare;
 - ✓ din acest aspect, important este, „dozarea” din punct de vedere a timpului și complexității conținutului și formei mesajului transmis;
 - ✓ cadrul didactic va transmite copiilor mesaje cu un conținut centrat pe interesele lor, folosind momentul de surpriză, un factor motivant, prezentate într-o formă simplă, concisă, accesibilă, adaptată particularităților de vârstă și individuale ale copiilor, cum ar fi mesaje dialogate și narative, descriptive sau monologate;
 - ✓ folosirea jocurilor didactice de tipul „*Spune ce ai auzit*”, „*Telefonul stricat*” ș.a., aceste jocuri didactice implică preșcolarul în redarea și reproducerea a ceea ce a receptat, paralel copilul simte diferența nivelului verbal al receptării de cel nonverbal al receptării mesajelor;
 - Încurajarea deschiderii receptorului față de emițător;
 - ✓ prin folosirea exercițiilor: „*Povesteți-le colegilor ultimul episod vizionat din desenele animate preferate*”, „*Povesteți-le ceva colegilor stând cu spatele la ei*”, „*Povestirea unei întâmplări în fața marionetelor de la teatrul cu păpuși*”;
 - ✓ promovarea cunoașterii codului lingvistic și utilizarea acestora în decodarea mesajelor, prin transmiterea unui mesaj într-o limbă străină;
 - ✓ crearea circumstanțelor în care copilul să repete și să interpreteze ceea ce aude și să spună ceea ce înțelege;
 - ✓ cadrul didactic poate transmite și mesaje scurte care, valorifică același cod, dar să fie interpretate diferit de către copii, în vederea conștientizării de către aceștia, pe de o parte, a necesității implicării active în procesul receptării, inclusiv a elementelor nonverbale și paraverbale asociate planului verbal și în același timp a posibilității de a interpreta diferit, nu neapărat corect sau greșit, mesajul, spre exemplu: demonstrăm copiilor „*capra de la educație din fizică*”, „*cartea personaj din poveste*”, „*capra din grădina zoologică*”.
 - Stimularea preșcolarilor de a lua poziție față de cele receptate, decodate, interpretate, în asumarea rolurilor opus celui de vorbitor prin adresarea întrebării vorbitorului și prin reacția lor.

S. Cemortan menționează câteva *etape și acțiuni* în dezvoltarea capacităților de receptare a operelor literare de către preșcolari, precizând că receptarea se manifestă la toate etapele activității literar-artistice a copiilor, unele acțiuni decurgând concomitent. Pentru a înțelege și a simți conținutul textului prezentat, copilul trebuie: a) să-l asculte atent - în interpretarea pedagogului, colegilor (*auzirea*), b) să-l însușească (*comprehensiune*), c) să retrăiască evenimentele descrise în text împreună cu personajele (*co-participare afectivă*), d) să-l repovestească (*interpretarea*: să-l recite/cânte/joace), e) să-și controleze propria creație și efectul ei asupra ascultătorilor (*retroacțiunea*). (Precizările din paranteze ne aparțin.) [1, p. 37]

Lectura realizată de către cadrul didactic, povestirea, repovestirea, folosirea jocului didactic, audierea [3, p. 29-34] unei povești sau poezii interpret de un actor alcătuiesc contexte educative în urma cărora copilul devine conștient de rolul său. Aici sunt importante adaptarea situațiilor respectând unele repere:

- „modelul” de receptor versus ascultător captivat pe care copilul preșcolar îl are pentru cei din jur, adulți sau copii;
- stimularea exprimării opiniilor, impresiilor cu referire la ceea ce s-a audiat, încurajarea implicării în formularea de întrebări, a „reproducerii” unor pasaje, cum ar fi a celor care cel mai mult le-au plăcut copiilor, a celor care au reușit să le amintească de un alt personaj sau de o altă poveste, a modificării episodului audiat (Cum ați fi vrut să se termine... ?Ce s-ar întâmpla dacă...? Dacă toate acestea se petreceau...pe altă planetă, ? etc.). Receptarea copilului, pe de o parte, se transpune în lumea creată de autor, „intră”, pătrunde în ea, trăiește emoțiile eroilor; pe de altă parte – el „iese” în afara operei, încercând să vadă realitatea cu „ochii autorului”, trăind realitatea văzută de autor. Paralel cu aceasta, receptorul își creează propriul punct de vedere asupra realității convenționale create de autor și o suprapune cu a sa, *re-crează o nouă operă de artă*. Odată cu *formarea imaginației*, receptorul avansează la o nouă treaptă în formarea procesului cognitiv, la generalizare și abstractizare, care fixează numai imaginile cele mai caracteristice și cele care comunică cea mai multă informație.
- stimularea valențelor nonverbale ale comunicării cu trimitere, la textul audiat în condițiile în care acesta este cunoscut preșcolarului, utilizarea gesturilor, mișcărilor, expresiilor faciale, implicând ascultarea și, în același timp, „mimează”, nonverbalul devenind astfel o formă de reacție cu privire la receptarea și decodarea corectă a verbalului;
- dozarea în realizarea acestor gen de activități, stimulează curiozitatea copiilor crearea posibilităților de audierii „pe secvențe” a unei povești, a unei succesiuni de evenimente din viața lui;
- stimularea auzului ținându-se facilitarea discriminării anumitor categorii de sunete, sunetul produs de un geam spart, sunetul produs de o foaie de hârtie mototolită în mână, sunetul produs de o ușă care scârțâie etc.; cu acest scop toate fi folosit jocul de diferențiere a vocii masculine, feminine, de copil, de persoană în vârstă, de persoană veselă, de persoană supărată care plânge, de persoană dezamăgită care oftează etc.

Receptarea mesajului este asigurată de un complex unitar de mecanisme psihice, dirijate de centre ale sistemului nervos, care interacționează. Dezvoltarea receptării presupune dezvoltarea acestor mecanisme. Receptarea și mecanismele sale nu se moștenesc, ci se formează/dezvoltă prin educație. Formarea și dezvoltarea receptării mesajelor, inclusiv la preșcolari, se realizează pe principii și sisteme de activitate, fundamentate științific și practic. Calitatea receptării depinde în mare măsură de *experiențele* receptorului.

Formarea și dezvoltarea receptării mesajelor este condiționată de adecvarea structurii activității de lectură-audiere-reprezentare, acest proces parcurge etape și niveluri consecutiv ierarhice, valorifică și dezvoltă experiențele estetice și de viață ale copiilor.

BIBLIOGRAFIE

1. CEMORTAN S. Dezvoltarea verbal-artistică a preșcolarilor. Chișinău: Știința, 1992, 124 p.
2. BÜHLER Ch. From birth to maturity. London: Hirzel, 1935
3. DUMITRANA, Magdalena, Educația limbajului în învățământul preșcolar, vol. 1. Comunicarea orală, București, Editura Compania, 2001
4. GOLU P., ZLATE M., Verza E. Psihologia copilului. Manual pentru clasa a 11-a școli normale. București: Didactică și pedagogică, 1992, 214 p.
5. SLAMA-CAZACU T. Cercetări asupra comunicării. Sub. red. Slama-Cazacu T. București Editura Academiei R.S.R., 1973, 356 p